

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

25 Subat 2020

Sayı : 30824082/610- 49120
Konu : Yazılı soru önergeleri

.../.../2020

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekilllerimiz tarafından şahsıma yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları, Bakanlığımıza geliş tarih-sayıları ile konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KORUM
Bakan

EKLER:

- Liste (6 Adet- 6 Sayfa)
- Cevap yazısı (74 Adet, 109 Sayfa)

MARDİN MİLLETVEKİLİ
SAYIN TUMA ÇELİK
TBMM 7/19349 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE AİT
SORULAR VE CEVAPLARI

SORULAR:

"Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı" UNESCO Dünya Mirası adaylık çalışmalarına 2012 Ocak ayından itibaren başlamış. Eş zamanlı olarak da "Alan Yönetim Planı" kentteki ilgili kurum, kuruluş, STK, bilim insanları ve muhtarlarla birlikte katılımcılık ilkesi gözetilerek Dünya Miras Komitesinin 39. Toplantısında Temmuz 2015'de "Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı" Dünya Mirası olarak tescillenmiştir. Eğer bir sit alanını dünya kültür mirası listesine alınmışsa UNESCO'nun reaktif izleme sürecine göre herhangi bir durumda muhatap devletin, alanın korunması için gerekli önlemlerin alınmasını temin etmesi gerekir.

Dünya Mirası olarak tescillendiği yıl 2 Aralık 2015'te başlayan çatışmalar 10 Mart 2016'ya kadar devam etmiştir. Bu süreçte siviller hayatını kaybetmiş ve zorla yerinden edilmiştir. 2016 itibariyle Başbakanlık Toplu Konut İdaresi konut projesi başlatmıştır. Sırtı'nın tarihi ve çok katmanlı dokusunun kaybedilmesine sebep olan yapılaşmalarla birlikte, sur duvarlarının kuzey batı yönünde yapılan yol çalışması ile Sur duvarlarına zarar veren projeler başlamıştır. Sur duvarlarının en zayıf olduğu kısım olan kuzeybatı surları yol yapım çalışmalarının sebep olduğu titreşim ile Surti yönünden zarar görürken Hevsel Bahçelerine bakan tarafına beton dökülerek, teraslama yapılarak uygulanan millet bahçesiyle de dış tarafından zarar görmeye başlamıştır. 2016 yılı itibariyle alanın kontrolü Kültür Bakanlığından alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aktarılmıştır. Dicle vadisi ve Millet Bahçesi projeleri hayata geçirilmiştir.

Arkeolog, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı Eski Alan Başkanı Nevin Soyukaya ve Eski Danışma Kurulu Başkanı Necati Pirinçcioğlu'nun hazırladığı raporda; Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 08.12.2016 tarihli Belediyeler, Maliye Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve Valiliğe gönderilen yazılarıyla; Dicle Vadisinin Alan Sınırı içerisinde denk gelecek On Gözlü Köprü ile Eski Üniversite Köprüsü arasında kalan bölgenin, Bakanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2nci maddesinin 1 inci fıkrasının (ğ) bendi hükmü kapsamında "Özel Proje Alanı" olarak ilan edildiği, söz konusu ÖPA alanına ilişkin yazı ekinde sunulan kroki ve koordinat çizelgesi dikkate alman mevzuat kapsamında ilgili idarelerce gerekli iş ve işlemlerin yürütülmesi istenerek proje yeniden gündeme getirildiğini, projenin 1. Etapının uygulanmasına yeniden başlanarak tamamlandığını belirtmişler, 2. etap çalışmaları kapsamında ise DSİ tarafından Dicle Nehri ıslahı adıyla çalışmalar başlatıldığını belirtmişlerdir.

Bakü'de 1 Haziran 2019 tarihinde gerçekleşen 43. Dünya Miras Komitesi toplantısı Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) toplantısında Unesco Çatışmaların üzerinden 3 yıl geçtikten sonra geç kalınmış bir karar olsa da Türkiye'ye 'Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri 'riin dokusunu etkileyecek tüm projelerin durdurulması' gerekliliği kararını belirtmiştir. Alanın Orta Çağ'a ait kent dokusu bozulmuş durumda olduğu, bu dokunun geri döndürülmesi çok zor olduğu. Yapılan yeni yapılar alanın dokusuyla akraba olmadığı ve çalışmalara dair iyi bir belgeleme ve değerlendirme yapılması gerekliliği raporlanan bilgiler arasındadır.

Bu bağlamda;

1- Dünya Mirası olarak tescillenen bir alan neden Kültür Bakanlığında alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına devredilmiştir?

2- "Yeniden yapım çalışmalarının reaktif izleme süreci başlamadan gerçekleştirildiği" Dünya Miras Komitesi'nin (WHC), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) ve Uluslararası Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi'nin (ICCROM) değerlendirme raporunda yer almıştır. Reaktif izleme süreci devreye girmeden neden Millet Bahçesi ve Dicle Vadisi projeleri başlatılmıştır?

3- UNESCO tarafından OHAL'in bittiğine işaret edilerek inceleme yapılması için en kısa zamanda tarih verilmesi de istendi. Bakanlığınız tarafından ne zaman inceleme için izin verilecek?

4- 2016'dan önce var olan Alan Yönetimi Başkanlığının Danışma ve Yürütme kurulları 2016'da alan başkanlığı Kültür Bakanlığına bağlandıktan sonra danışma ve yürütme kurulları aktif bir şekilde görevlerine devam ediyorlar mı? Varsa bu kurul kimlerden oluşuyor?

5- UNESCO'nun yerelde izleyici kurulu bulunmakta mıdır?

6- Alan başkanlığının her yıl göndermesi gereken raporlar düzenli olarak gönderilmiş midir?

7- Suriçi'nde değiştirilen imar planı için UNESCO onayı alınmış mıdır?

8- KAIP(Koruma Amaçlı İmar Planı) dışında miras alanı ve tampon bölgelerinde alanın bütününe değiştirecek büyük projeler için kuruldaki onay alınması zorunluluğu var. Dicle Vadi Projesi, Millet Bahçesi projesi onaya sunuldu mu?

CEVAPLAR:

"Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı" işinde; UNESCO Dünya Mirası sınırları içerisinde bulunan "Suriçi Bölgesi" nin Koruma Amaçlı İmar Planı ile ortaya çıkan tarihi özelliğini kaybederek çöküntü alanı haline geldiği, zemin üzerindeki yapılaşmaların can ve mal kaybı riski taşıdığı tespit edilmiş ve bu nedenle Suriçi Bölgesi ile tarihi sur koruma bandını kapsayan yaklaşık 187 hektarlık alan, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığının 15/10/2012 tarihli yazısı ile yaptığı başvuru dikkate alınarak 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamında 22.10.2012 tarih ve 3900 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden 04.11.2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak "Riskli Alan" ilan edilmiştir.

Riskli alan içerisinde imar mevzuatına aykırı, ruhsatsız, iskânsız ve afet riski taşıyan yapıların tasfiye edilmesi, aynı zamanda korunması gerekli sit unsurlarının ihya edilmesi ile fen ve sanat kurallarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulması bağlamında 6306 sayılı Kanun kapsamında yapılacak dönüşüm uygulamaları ile tehdit altında bulunan tarihi dokunun korunması, afet riskinin bertaraf edilmesi ve kentin yüzleştiği sosyal problemlerin de mekânsal kararlar ile çözüme ulaştırılması hedeflenmiş ve Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanarak yürürlüğe sokulan Koruma Amaçlı İmar Planı sahada çalışmalara başlanılması amacıyla temel alınmıştır.

Ancak, eylemlerin uygulanması aşamasına geçilmek üzereyken 2015 yılı itibariyle bölücü terör örgütü tarafından yapılan eylemler nedeniyle bölgede pek çok yapı hasar görmüş, kültürel miras niteliğindeki birçok tarihi yapı tahrip olmuş, hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış ve bu durum tarihi doku üzerindeki olumsuz etkilerin yanı sıra can ve mal kaybına yol açma riskini daha da arttırmıştır.

Terör olayları sonrası veya esnasında hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar sonrası mevcut duruma adapte olmak amacıyla imar planlarında revizyona gidilmiştir. Terör olayları esnasında ve sonrasındaki iyileştirme sürecinde, kent dokusunun yapısı sebebiyle sağlık, itfaiye, altyapı hizmetleri, kamu hizmetlerine erişim ve erişilebilirlik çok düşük seviyelerde kalmıştır. Bu sebeple kentin tarihi dokusunu bozmadan yola cepheli kadastro parsellerindeki boşluklar yaya yollarıyla birleştirilerek oluşturulan paylaşımlı yollarla, mümkün olduğunca konut alanlarına erişim sağlanabilmesi için Suriçi Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı'nda 2016 yılında plan

değişikliğine gidilmiştir. Plan değişikliği sonrası nihai Koruma Amaçlı İmar Planı üzerinden tasarım kriterleri detaylandırılarak "Kentsel Tasarım Projeleri" üretilmiştir. Suriçi Bölgesi'nde bulunan korunması gerekli kültür varlıklarına ilişkin Bakanlığımızca yapılan ve yapılması planlanan her türlü uygulamada (yeniden yapılandırma, rölöve, restitüsyon, restorasyon, rekonstrüksiyon vb.) Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün görüş ve onayı alınmaktadır.

"Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı" UNESCO Dünya Mirası sınırları içerisinde bulunan "Suriçi Bölgesi" nin hem 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamında "Riskli Alan" ilan edilmesi, hem de 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkında Kanun'un Geçici 6 ncı maddesi uyarınca alanda yapılacak her türlü iş ve işlemlerde görev, yetki ve sorumluluk Bakanlığımıza verilmiştir. Anılan kanunlar kapsamında Suriçi Bölgesi'nde Bakanlığımız tek yetkili olmakla birlikte, söz konusu alanda Bakanlığımızca gerçekleştirilen/planlanan tüm uygulamaların diğer kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyon içerisinde yürütülmesi amaçlanmaktadır.

Suriçi Bölgesi'nde yürütülen çalışmalara yönelik Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından UNESCO yetkililerince gözlemlerde bulunulması hususunda görüşmelerde bulunulmakta ve bu konuda 2020 yılının ilk çeyreğinde alanda yapılması düşünülen gözlemlere ilişkin Bakanlığımız ile Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda gerekli çalışmalar sürdürülmektedir.

Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından yapılan Sur Bölgesi Kentsel Dönüşüm İş, Alipaşa ve Lalebey mahallelerinde belirlenen 5 bölgede yöresel mimari ve bölgenin yaşam tarzına uygun olarak, avlulu ve zemin+1 kattan oluşacak şekilde planlanmıştır. Avlu içerisi ve dış cephesinde bazalt taş kaplamalar, ada içi yollarda bazalt küp taşlar kullanılmıştır.

Kentsel Dönüşüm Projesi ve Suriçi Millet Bahçesi'nde yapılan çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onayı, bilgisi ve gözetiminde yapılmıştır.

TOKİ tarafından inşa edilen "Diyarbakır İli Suriçi İlçesi Fiskaya-Yenikapı-Mardinkapı Arası Sur Etekleri Peyzaj Alanı İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İş" (Diyarbakır Dicle Vadisi Millet Bahçesi) kapsamında yer alan imalatların tamamı hem surların hem de Hevsel Bahçelerinin kültürel miras listesinde bulunması sebebiyle titizlikle yürütülmüştür. Surların ve Hevsel Bahçelerinin tarihi önemine binaen hazırlanmış olan Millet Bahçesi projesinde, surlara yakın herhangi bir kazı, dolgu ya da ağır iş makinelerinin girmesini gerektirecek imalat bulunmamaktadır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde surlara zarar verilmesi söz konusu değildir.

"Diyarbakır İli Suriçi İlçesi Fiskaya-Yenikapı-Mardinkapı Arası Sur Etekleri Peyzaj Alanı İnşaatı ile Altyapı ve Çevre Düzenlemesi İş" (Diyarbakır Dicle Vadisi Millet Bahçesi) projesi Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne 22.07.2019 tarihinde onaya sunulmuştur. Kurulun incelemesi sonucunda projede bazı revizeler (surların yakınında yer alan ağaçların sökülmesi, sulama sisteminin iptali ve sur duvarlarına temas eden beton yürüme yollarının kaldırılması vb.) talep edilmiş ve ivedilikle revize çalışmalarına başlanılmıştır.